

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies tertius et quartus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1866

Liber II. Referens gesta duobus posterioribus Vitæ S. Francisci annis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72907](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72907)

AUCTORE
THOMA CELAN.

præparant ad illuminandam noctem, quæ scintillanti sydere dies omnes illuminavit et annos. Venit denique Sanctus Dei, et inveniens omnia præparata, vidit et gavisus est: et quidem præparatur præsepium, apportatur fœnum: hos et asinus adducuntur, honoratur ibi simplicitas, exaltatur paupertas, humilitas commendatur, et quasi nova Bethlehem de Greco facta est. Illuminatur nox, ut dies, et hominibus atque animalibus deliciosa extitit: adveniunt populi, et ad novum mysterium novis gaudiis adlantantur. Personat sylva voces, et jubilantibus rupes respondent. Cantant Fratres, Domino laudes debitas persolventes, et tota nox jubilatione resultat. Stat Sanctus Dei coram præsepio suspiriis plenus, pietate constrictus, et miserabili * gaudio superflusus. Celebrantur Missarum solennia persephe h, et nova fruitur consolatione sacerdos i.

* l. mirabili
h
i

et cum ingenti
populi concursu celebravit Grecii,

* l. eructat

86 Induitur leviticis ornamentis, quia levita erat, et voce sonora Evangelium cantat. Et quidem vox ejus vox vehemens, vox dulcis, vox clara, voxque sonora, cunctos invitans ad præmia summa. Prædicat deinde populo circumstanti, et de nativitate pauperis Regis, et Bethlehem parvula civitate melliflua ruptat *. Sæpe quoque, cum vellet Jesum Christum nominare, amore flagrans nimio, cum Puerum de Bethlehem nuncupabat, et more balantis ovis Bethlehem dicens, os suum sic magis dulci affectione totum implebat: et labia sua, cum Puerum de Bethlehem vel Jesum nominaret, quasi lingebat lingua, felici palato degustans et deglutiens dulcedinem verbi hujus. Multiplicantur ibi dona Omnipotentis, et a quodam viro virtutis k mirabilis visio cernitur. Videbat enim in præsepio puerulum unum, jacentem exanimem, ad quem videbat accedere sacerdotem Dei l, et eundem puerum quasi a somno suscitare. Nec inconveniens visio ista, cum puer Jesus in multorum cordibus oblivioni fuerit datus, in quibus, ipsius gratia faciente, per servum suum sanctum Franciscum resuscitatus est, et impressus memoriæ diligenti. Finituntur deinde solennes excubiæ, et unusquisque cum gaudio ad propria remeavit.

ubi in ejus rei
memoriam
ecclesia post-
modum adificata fuit.

C

m

87 Conservatur fœnum in præsepio positum, ut per ipsum jumenta et animalia salva faciat Dominus, quemadmodum multiplicavit misericordiam suam sanctam. Et revera sic actum est, ut animalia, diversos morbos habentia, per circum adjacentem regionem, manducantia de hoc fœno, a suis sint ægri tudinibus liberata. Imo et mulieres, partu gravi et longo laborantes, de prædicto fœno sibi superimponentes, partu pariunt salutari: atque a diversis cladibus utriusque sexus concursus desideratam ibidem obtinent sanitatem. Consecratus est denique locus præsepium templum Domino: et in honorem beatissimi patris Francisci supra præsephe altare construitur, et ecclesia dedicatur m; ut, ubi animalia quandoque feni pabulum comederunt, ibi de cætero ad sanitatem animæ et corporis manducant homines carnes Agni immaculati Jesu Christi Domini nostri, qui summa et ineffabili caritate dedit seipsum nobis, cum Patre et Spiritu sancto vivens et regnans Deus æternaliter gloriosus per cuncta sæcula sæculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Danielis cap. 5.

b Consideratione... primæ originis omnium (inquit S. Bonaventura in Vita num. 109) abundantiori pietate repletus, creaturas, quantumlibet parvas, FRATRES vel SONORUS appellabat nominibus; pro eo, quod sciebat, eas unum secum habere principium.

c Ex Epistola S. Pauli ad Romanos cap. 8, v. 21.

d Huc spectant, quæ de divini nominis veneratione Sanctus ipse suo Testamento inseruit his verbis: Sanctissima nomina et verba ejus (Dei) scripta, ubicumque invenero in locis illicitis (id est, in locis

vilibus) volo colligere, et rogo, quod colligantur, D et in loco honesto collocentur.

e Vocem unicus inclusam addidi, ut sensum perscicerem.

f Id est, anno 1225; nam obiit S. Franciscus anno 1226, die 4, seu 5 Octobris.

g Lege Annotata ad cap. 7, lit. aa.

h Puto, hic legendum esse: Super præsephe, uti habent Vita secunda et S. Bonaventura. Porro quia hic natalem Domini celebrandi modus plane novus ac insolens fuit, S. Bonaventura in Vita num. 149 lectores præmonuit, hæc non sine Honorii III Papæ consensu facta esse; Ne vero, inquiens, hoc levitati posset adscribi, a summo Pontifice petita et obtenta venia, fecit præparari præsepium etc. Vide Commentarium prævium § 25, ubi eandem festivitatem etiam ex biographo secundo enarravi.

i Id est, S. Franciscus, qui, cum Levita, seu diaconus solum esset, ut sequitur, improprie vocatur hic sacerdos, forte quia ipse primarius hujusce solennitatis auctor et actor erat. Pari modo mox infra idem Sanctus Sacerdos Dei vocatur, ut annotabo lit. l.

k Fuit hic idem Joannes, de quo supra, teste S. Bonaventura.

l Ipsismet S. Franciscum, ut docent scriptor Vitæ secundæ sanctusque Bonaventura, et ex sequentibus liquet. Vide etiam mox annotata ad lit. i.

m Eadem habet biographus secundus; at S. Bonaventura de ceteris consentiens, de ecclesia, haud dubie exigua, eo in loco exstructa silet.

LIBER II,

Referens gesta duobus posterioribus
Vitæ S. Francisci annis.

CAPUT I.

Excellentia vitæ S. Francisci et utilitas
ejus doctrine: mirabilis visio, in qua
eidem sacra stigmata imprimuntur.

Superiori quidem tractatu, quem gratia Salvatoris congruo fine conclusimus, vitam et actus beatissimi patris nostri Francisci usque ad octavum decimum conversionis suæ annum a enarrandum utcumque conscripsimus. Reliqua vero gesta ipsius a penultimo vitæ suæ anno b, prout potuimus scire, recte huic Opusculo breviter adnectimus; et ea sola, quæ, necessaria magis occurrunt, ad præsens intendimus adnotare; ut, qui plus his dicere cupiunt, quid addant, semper valeant invenire. F Anno siquidem Dominicæ Incarnationis MCCCXVI, xv Indictione, iv Nonas Octobris, die Dominico, beatissimus pater noster Franciscus in civitate Assisii, de qua ortus est, apud Sanctam Mariam de Portiuncula, ubi Ordinem Fratrum Minorum ipse primo plantavit, expletis viginti annis, ex quo perfectissime adhæsit Christo, Apostolorum vitam et vestigia sequens, egressus de carnis ergastulo, ad cælestium spirituum mansiones, perfecte, quæ cœpit, consummans, felicissime convolvit c. Cum hymnis et laudibus in illa civitate sacrum et sanctum corpus ipsius collocatum est, et honorifice reconditum, ubi ad gloriam Omnipotentis multis coruscet miraculis. Amen.

89 Hic vero, cum in via Dei ipsius cognitionis a primævo juventutis flore parum vel nihil esset institutus, in natali simplicitate ac victiorum fervore tempore non paucò d perdurans, immutatione dexteræ Excelsi justificatus a peccato, gratia et virtute Altissimi super omnes tempore suo repletus divina sapientia est repletus. Nam cum doctrina Evangelica, etsi non particulariter, sed generaliter, ubicumque * multum per opera defecisset, missus est, ut universaliter per totum mundum Apostolorum exemplo perhiberet testimonium veritati: sique factum est, ut doctrina sua omnem mundi

CAP I.
Auctor in
Sancti laudem
excurrrens,

a

b

F

c

ipsius eminentem, sapientiam sanctimoniam,
d

* an ubique?

mundi

A mundi sapientiam ostenderet evidentissime fore stultam, et brevi spatio temporis ad veram sapientiam Dei per stultitiam prædicationis mundum generavit in Christo duce; quoniam in novissimo tempore novus Euangelista, quasi unus ex paradisi fluminibus, in toto terrarum orbe fluente Evangelii pia irrigatione diffudit, et viam in eo Filii Dei, atque doctrinam Veritatis opere prædicavit. Facta est proinde in eo et per eum orbis terrarum in sperata exultatio et sancta novitas, antiquæ religionis germen inveteratos diu et veteres multum subito innovavit, datus est spiritus novus in cordibus electorum, et in medio eorum effusa est unctio salutaris; cum, velut unum de luminaribus cæli, Christi Servus et sanctus, et novo ritu et novis signis desuper radiavit. Renovata sunt per eum antiqua miracula, dum in deserto mundi hujus ordine novo, sed antiquo more, plantata est vitis fructifera, proferens flores suavitatis in odorem sanctarum virtutum, ubique sacræ Religionis palmites extendendo.

doctrinamque omnibus utilem, et miracula commendat.

90 Nam licet fuerit similis nobis passibilis, non fuit tamen contentus præcepta communia observare, sed ferventissima æstuans caritate, totius perfectionis arripuit viam, perfectæ sanctitatis apprehendit summam, et omnis consummationis vidit finem. Omnis proinde ordo, omnis sexus, omnis ætas, omnes in ipso doctrinæ salutaris evidentiæ documenta habent, et sanctorum operum exempla præcipua. Si qui ad fortia proponunt mittere manus, et excellentioris vitæ charismata meliora emulari nituntur, respiciant in speculum vitæ et omnem perfectionem adjiciant. Si qui vero ad humiliora et planiora se conferunt, timentes ambulare per ardua, et montis ascendere verticem, in hoc gradu etiam apud eum inveniunt congrua monumenta. Si qui denique signa et miracula quæcumque ipsius interrogant sanctitatem, et, quod postulant, consequuntur, ut, quod gloriosa vita ipsius Sanctorum priorum perfectionem in lumine clariori probat, hoc passio Jesu Christi et ejus plenissime manifestat. Revera in quinque partibus corporis et passionis et crucis signaculo Pater venerabilis est signatus, acsi in cruce cum Dei Filio pependisset. Sacramentum hoc magnum est, et prærogativæ dilectionis indicat majestatem: sed arcanum in eo latet consilium, et reverendum contegitur mysterium, quod soli Deo cognitum, et per ipsum Sanctum ex parte quadam revelatum. Propterea in ejus laudibus non expedit multum tentare, cujus laus ab ipso, qui est laus omnium, fons et honor, dans fortissimis præmia lucis. Benedicentes igitur Deum, sanctum, verum et gloriosum, ad historiam recurramus.

ii. Sacris recessibus vacans, totusque ad perfectionem Deumque aspirans, e f

91 Tempore quodam e beatus et venerabilis pater Franciscus, relictis secularibus turbis, quæ ad audiendum et videndum eum quotidie devotissime concurrerant, locum quietis et secretum solitudinis / petit, cupiens ibi vacare Deo, et extergere, si quid pulveris sibi inhæserat ex conversatione hominum. Mos ejus erat tempus impensum sibi ad gratiam promerendam dividere, et, prout oportere videbat, aliud proximorum lucris impendere, aliud contemplationis beatis recessibus consummare. Assumpsit proinde secum socios valde paucos, quibus ejus conversationis sancta, magis quam cæteris nota erant, ut tuerentur eum ab incursu et conturbatione hominum, et suam quietem in omnibus diligenter adjuvarent. Cumque cum illis diu permansisset, et oratione continua et frequenti contemplatione divinam familiaritatem modo ineffabili fuisset adeptus, quid æterno Regi de se et in se foret acceptum, aut esse posset, cognoscere cupiebat. Curiosissime exquirebat, et pissime anhelabat scire, quali modo, quali via, aut quali desiderio Domino Deo valeret juxta consilium et beneplacitum voluntatis suæ perfectus adherere. Hæc summa philosophia semper fuit, hoc summum desiderium in eo, quoad vixit. Semper flagravit, ut quæreret a simplicibus et sapientibus,

a perfectis et imperfectis, qualiter posset viam apprehendere veritatis, et ad maius propositum pervenire.

AUCTORE THOMA CELAN.

92 Nam cum esset perfectorum perfectior, perfectum abnuens g, imperfectum se penitus reputabat. Gustaverat et viderat, quam dulcis, suavis et bonus foret his Deus Israel, qui recto sunt corde, et in simplicitate pura, et in puritate vera quærunt illum. Infusa namque in se dulcedo et suavitas, rarissimis raro data, quam sibi desuper senserat aspirare, cogebat eum totum a seipso diffidere: et tanta jucunditate repletus, cupiebat modis omnibus illuc ex toto transire, ubi excedendo seipsum jam parte processerat; paratusque erat Homo, spiritum Dei habens, omnes animi pati angustias, omnesque corporis passiones tolerare, si tandem optio sibi daretur, et voluntas Patris cælestis misericorditer compleretur in eo. Accessit deinde die quadam ante sacrum altare, quod in heremitorio, in quo ipse manebat, erat constructum; et accepto codice, in quo sacra Euangelia erant conscripta, reverenter altari superposuit illum; sicque prostratus in oratione quotidie non minus corde, quam corpore, humili prece posebat, ut benignus Pater, Deus misericordiarum, et Deus totius consolationis, suam sibi dignaretur ostendere voluntatem, et ut perfecte consummare valeret, quod olim simpliciter et devote inceperat: quid si * esset opportunius agere, in prima libri apertione indicari, simpliciter precabatur. Sanctorum quippe ac perfectissimorum exemplo ducebatur, qui pia devotione in desiderio sanctitatis simile aliquid fecisse leguntur h.

ac illius voluntatem inquirens, divinitus cognoscit, g

E an sibi?

h multa sibi toleranda esse, ad quæ se parat alacriter.

93 Surgensque ab oratione, in spiritu humilitatis animoque contrito, ac signaculo sanctæ crucis se muniens, de altari librum accepit, eumque cum reverentia et timore aperuit. Factum est autem, eum aperuisset librum, occurrit sibi primo passio Domini nostri Jesu Christi, et id solum, tribulationem eum passurum, demonstrabat. Sed ne hoc casu evenisse, possit aliquatenus suspicari, bis et ter librum aperuit, et simile, vel idem, scriptum invenit. Intellexit tunc Vir spiritu Dei plenus quod per multas tribulationes, per multas angustias, et per multas pugnas oporteret, eum intrare in regnum Dei. Sed non turbatur fortissimus Miles ad ingruentia bella, nec animo decidit, præliatus Domini prælia in castris sæculi hujus. Non veritus est succumbere hosti, qui non cedebat sibi, etiam cum diu supra modum humanarum virium laborasset. Revera ferventissimus erat, et, si retroactis sæculis socium habuit in proposito, nemo tamen eo superior inventus est in desiderio. Nam et levius perfecta operari, quam dicere, non cognoscebat; semper, non verbis, quæ bonum non faciunt, sed ostendunt, sed sanctis operibus efficax studium et operam præbens. Manebat proinde inconcussus et lætus, et sibi et Deo in corde suo lætitiæ cantica decantabat. Propterea majori revelatione dignus habitus est, qui sic de minimo exultavit, et in modico fidelis, constituitur supra multa.

iii. Videt Seraphinum, velut crucifixum, et ipse sacris stigmatibus i

94 Faciente ipso moram in eremitorio, quod a loco, in quo positum est, Aumna i nominatur, duobus annis, antequam animam redderet cælo, vidit in visione Dei virum unum, quasi Seraphim, sex alas habentem, stantem supra, manibus extensis, ac pedibus conjunctis, cruci affixum. Duæ alæ supra caput elevabantur, duæ ad volandum extendebantur, duæ denique totum velabant corpus. Cumque ista videret beatus Servus Altissimi, admiratione permaxima replebatur; sed quid sibi vellet hæc visio, advertere nesciebat. Gaudebatque quam plurimum et vehementius lætabatur in benigno et gratioso respectu, quod Seraphim k videbat, quia pulchritudo inæstimabilis erat nimis: sed omnino ipsum crucis afflixio et passionis ipsius acerbitas deterrebat. Sicque surrexit (ut ita dicatur) tristis et lætus; et gaudium atque mœror suas in ipso alternabant vices. Cogitabat sollicitus, quid posset hæc visio designare, et ad capiendum ex ea intelligentiæ

k

AUCTORE

THOMA CELAN

l

intelligentiæ sensum anxiabatur plurimum spiritus ejus. Cumque liquido ex ea intellectu aliquid non perciperet *l*, et multum ejus cordi visionis ejus novitas insideret; cœperunt in manibus et pedibus ejus apparere signa clavorum, quemadmodum paulo ante Virum sanctum supra se viderat crucifixum.

mirabiliter
insignitur :
quæ, quan-
tum potuit,

m

n

o

p

93 Manus et pedes ejus in medio clavis confixi videbantur, clavorum capitibus interiori parte manuum et superiori pedum apparentibus, eorum acuminibus existentibus ex adverso. Erant enim signa illa rotunda interius in manibus, exterius autem oblonga; et caruncula quedam apparebat, quasi summitas clavorum retorta et repercussa, quæ carnem reliquam excedebat. Sic et in pedibus impressa erant signa clavorum, et a carne reliqua relevata *m*. Dextrumque latus, quasi lancea sanxiflimum *n*, cicatrice obducta, erat quod sæpe sanguinem emittebat, ita ut tunica ejus cum femoralibus multociens respergeretur sanguine sacro. Heu! quam pauci, dum viveret crucifixus Servus Domini crucifixi, sacrum lateris vulnus cerneret meruerunt! sed felix Helias *o*, qui, dum viveret Sanctus, utrumque illud videre meruit: sed magis felix Rufinus *p*, qui propriis manibus contrectavit.

B Enimvero cum semel dictus frater Rufinus manum suam in sinum sanctissimi Viri, ut eum scalperet, immisisset, dilapsa est manus ejus, ut sæpe contingit, ad dextrum latus ipsius, et occurrit illi pretiosam illam contingere cicatricem. Ad cujus tactum Sanctus Dei non modicum doluit, et manum a se repellens, ut ei parceret Dominus, acclamavit. Studiosissime namque abscondebat hoc ab externis, celabat cautissime a propinquis, ita ut et tolerabiles fratres et ejus devotissimi secutores hoc per multum temporis ignorarent.

celare semper
nisus est.

q

C

96 Et licet tantis ac talibus margaritis, tanquam pretiosissimis gemmis, Servus et amicus Altissimi se videret ornatum, atque supra omnium hominum gloriam et honorem mirifice decoratum, non evanuit tamen in corde suo; non quaesivit alicui per appetitum vanæ gloriæ complacere. Sed et ne humanus favor datam sibi gratiam furaretur, modis omnibus, quibus poterat, hæc abscondere satagebat. Mos etenim ipsius erat raro aut nulli pretiosum revelare secretum, timens specie præcipuæ dilectionis ex eorum dilectione, sicut solent facere prædilecti, pati aliquid in data sibi gratia detrimentum. Colebat semper in corde suo, et in ore frequenter habebat prophetium illud: « In corde meo abscondi eloquia tua, ut non peccem tibi *q*. »

q Quotiens vero ex sæcularibus ad eum convenissent alicui, ab eorum colloquutione cupiens abstinere, fratribus et filiis, qui secum morabantur, tale dederat signum, ut, cum videlicet prædictum versiculum recitaret, statim eis, qui convenerant, modeste licentiam exhiberent. Expertus namque fuerat, magnum fore malum, cuncta communicare, et spirituale sciebat esse non posse, perfectiora secreta, cujus et plura non sunt, quam ea, quæ in facie videntur, et ex apparentia possunt in una parte ab hominibus indicari *r*. Invenerat enim aliquot sibi exterius concordantes et interius dissidentes; applaudentes coram, irridentes retro, qui iudicium sibi acquisierunt, et rectos ei suspectos aliquantulum reddiderunt. Sæpe malitia denigrare nititur puritatem, et propter mendacium familiare multis, paucorum non creditur veritati.

ANNOTATA.

a Ex chronotaxi nostra conversus est S. Franciscus anno 1206; cui si annos 17 completos addas, perennes usque in annum Christi 1223, in cuius fine, nempe die 23 Decembris, ipse Nativitatem Christi Domini peculiari modo Greci celebravit, cum qua festivitate Celanensis primum Vitæ librum terminavit.

b Ita etiam præmisit in Prologo: verumtamen oportet hic penultimum vitæ S. Francisci annum latius accipere pro toto biennio completo cum aliquot

mensibus ante Sancti obitum. Ratio est, quod ipsemet D Celanensis in eodem capite num. 94 impressionem sacrorum stigmatum referat, hancque ibidem factam dicat duobus annis, antequam Sanctus animam redderet cælo; ex Bonaventura vero in Vita num. 191 habeamus, eandem impressionem contigisse circa festum Exaltationis sanctæ Crucis, seu circa diem 14 Septembris; atque adeo certo ultra integrum biennium ante diem 4 seu 5 Octobris anni 1226, quo S. Franciscus ex ejusdem Celanensis sententia ex hoc mundo ad cælum emigravit.

c Omnes allegatas epochas recte se habere, ostendi in Commentario prævio § 29. Observandum tamen est, ut feci ibidem, dies mensis et hebdomadæ a Celanensi, in Italia scribente, more Italico expressos esse; ita ut pro nostro more computandi S. Franciscus obiisse dicendus sit, non IV Nonas Octobris, nec die Dominico, sed V Nonas Octobris, die Sabbati post solis occasum. Observandum secundo est, minus accurate hic dicti, Franciscum obiisse, expletis viginti annis a conversione sua; cum idem scriptor deinde num. 119 mortem ejus figat vicesimo conversionis suæ anno, quod etiam expresse asserit S. Bonaventura in Vita danda num. 208.

d Nempe sere usque ad vigesimum quintum annum ætatis suæ, ut præmisit num. 2.

e Cum... juxta solitum morem Quadragesimam... ad honorem sancti archangeli Michaelis jejunare cœpisset, inquit S. Bonaventura in vita num. 189; ac proinde mense Septembris vel circa finem Augusti, et, quia biennio ante obitum, anno 1224.

f Montem Alvernæ fuisse, docet S. Bonaventura num. 188, qui mons Hetrurix est in agro Florentino, vernacule il Monte Alverno dicitur.

g Id est, non credens, se perfectum esse.

h De his legi potest Waddingus ad annum 1209, num. 7.

i Legendum esse Alverna, constat ex aliis biographis; nisi forte pars montis Alvernæ Aumna dicta fuerit, quod tamen nusquam reperi.

k S. Bonaventura in Vita num. 192 tradit, non Seraphinum, sed ipsum Christum Seraphini specie apparuisse, sic dicens: Letabatur quidem (Franciscus) in gratioso aspectu, quo a Christo sub specie Seraph cernebat se conspici etc.

l Laudatus S. Bonaventura ait: Intellexit tandem ex hoc, Domino revelante, quod ideo hujusmodi visio sic divina providentia suis fuerat præsentata conspectibus, ut Amicus Christi prænosceret, se, non per martyrium carnis, sed per incendium mentis, totum in Christi crucifixi similitudinem transformandum. Potuit sanctus doctor istud adjunctum, quod Celanensi latuit, didicisse ex aliis S. Francisci discipulis, quos diligenter a se consultos, in Prologo testatur.

m Consentiant Tres Socii in Appendice num. 70, ubi aiunt: Cernebant enim in manibus et pedibus ejus (mox ab obitu) non quasi clavorum puncturas, sed ipsos clavos ex ejus carne compositos, et eidem carni innatos: ferri quoque nigredinem, nimirum in usdem clavis, ita ut hi, etsi carnei essent, ferri speciem referrent. Consentit quoque S. Bonaventura in Vita num. 195; unde colligas, non esse accuratas S. Francisci imagines, quæ in manibus et pedibus ejus... quasi clavorum puncturas, sui sola vulnera, non ipsos clavos, ex ejusdem carne compositos representant.

n Veritatem hujus historiæ in Commentario prævio totis §§ 24 et 25 tot tanque irrefragabilibus testimoniis probavi, ut nesciam, quid vir prudens ad certam fidem historicam faciendam præterea posset requirere.

o Is est Elias, S. Francisci vicarius et in generale Ordinis ministerium successor, de quo sæpe meminimus in Commentario prævio, sermoque recurrit.

p Fuit hic unus ex Tribus illis Sociis, qui Appendicem ad hanc Vitam scripserunt.

q Psalmo 118, v. 11.

r Obscura admodum hæc periodus, ac forte descriptis vitio deformata est.

CAPUT

A

CAPUT II.

Sanctus semper fervens, multis corporis infirmitatibus afficitur: ejus amicitia cum Cardinale Hugolino, postea Gregorio IX, et hujus laudes: virtutes S. Francisci.

IV.

Sanctus, emacerato attritoque ex duris laboribus corpore,

a

* f. spiritus

B

b

incidit in varias infirmitates, maxime oculorum,

c

* f. utcumque

* f. directo

C

d

e

ad quos curandos fuit Reate, ubi in curia Pontificia tunc erat

f

Franciscus patrem et dominum elegerat super universam religionem et Ordinem fratrum suorum ex assensu et voluntate domini Honorii Papæ g, eo quod illi beata paupertas multum placebat, et sancta simplicitas in maxima reverentia existeret. Conformabat se dominus ille fratrum moribus, et in desiderio sanctitatis cum simplicibus erat simplex, et cum humilibus erat humilis, et cum pauperibus erat pauper, frater inter fratres, inter Minores minimus, et velut unus ceterorum, in quantum licitum erat, in vita et moribus gerere se studebat. Sollicitus erat ubique sacram Religionem plantare, et in remotis partibus fama clara clarioris vitæ ipsius Ordinem plurimum ampliabat. Dedit illi Dominus linguam eruditam, in qua confundebat adversarios veritatis, in qua refellebat inimicos crucis Christi, in qua reducebat errantes ad viam, in qua discordes pacificabat et concordēs fortioris caritatis vinculo colligebat *. Erat in Ecclesia quasi lucerna ardens et lucens, et sagitta electa, parata in tempore opportuno.

100 O quoties, depositis pretiosis vestibus, vilibus indutus, discalceatis pedibus, quasi unus de fratribus, incedens, rogabat ea, quæ ad pacem sunt! Hæc inter virum et proximum suum, quoties oportebat; hæc inter Dominum et hominem semper sollicitè faciebat. Præterea paulo post elegit eum Dominus Pastorem, et in universa terra, et in Ecclesia sua sancta exaltavit caput ejus in tribus populorum h: quod ut inspiratum divinitus, et Christi Jesu voluntate operatum esse sciatur, longe ante beatus pater Franciscus hæc verbis prædixit et opere præsignavit. Nam cum Ordo et Religio fratrum, divina gratia faciente, satis inciperet dilatari, et velut cedrus in paradiso Dei, et in cælestibus sanctorum attolleret verticem meritorum, et tanta vinea electa sacros produceret palmitem in latitudinem orbis terræ; sanctus Franciscus accessit ad dominum Papam Honorium, qui tunc Romanæ præerat Ecclesiæ, simplici petens prece, ut Hugonem episcopum Ostiensem sui fratrumque suorum patrem et dominum ordinaret. Annuit dominus Papa precibus Sancti, et benigne obtemperans, suam illi super Ordinem fratrum contulit potestatem; quam ille reverenter et devote suscipiens, tanquam fidelis servus et prudens constitutus supra familiam Domini, studebat omnibus modis cibum æternæ vitæ sibi commissis ministrare in tempore opportuno. Propterea sanctus Pater modis omnibus se subiciebat ei, et miro ac reverenti eum venerabatur affectu. Spiritu Dei ducebatur *, quod postmodum erat in oculis omnium sic futurum. Nam quoties familiaris religionis urgente causa, vel potius caritate Christi, qua erga ipsum flagrabat, scribere vellet ei, nequaquam acquiescebat, ipsum in literis suis vocari episcopum Ostiensem seu Velle-trensem, sicut ceteri utebantur in salutationibus consuetis; sed, assumpta materia, sic aiebat: « Re- » verentissimo patri sive domino Hugoni, totius » mundi Episcopo. » Sæpe namque benedictionibus inauditis salutabat eum, et, licet esset devota subiectione filius, dictante tamen spiritu, quandoque ipsum patrem consolabatur colloquio, ut confortaret super eum benedictiones patrum, donec veniret desiderium collium æternorum i.

101 Nimio quoque amore ducebatur dominus dictus erga sanctum Virum, et ideo, quidquid Vir beatus loquebatur, quidquid faciebat, placebat ei, et in sola visione ipsius sæpe totus afficiebatur. Testatur ipse k de eo, quod nunquam esset in tanta perturbatione seu animi motu, quod visione ac colloquutione S. Francisci non omne mentis nubilum discederet, rediretque serenum, effugaretur accidia *, et gaudium desuper aspiraret. Ministrabat ille beato Franciscò, tanquam servus domino suo, et quoties videbat eum, tanquam Christi apostolo, reverentiam exhibebat, et inclinatio utroque homine, sæpe manus deosculabatur ore sacro. Curabat sollicitus atque devotus, quomodo beatus Pater recuperare posset oculorum pristinam san-
tatem,

AUCTORE
THOMA CELAX.
g

* f. colligebat

Cardinalis
Ostiensis,
protector Or-
dinis, Sancto-
que conjun-
ctissimus,
E

h

* f. dicebat

F

i
ex cuius con-
silio Sanctus
majorem sui
corporis cu-
ram deinceps
admisit,
k

* i. e. moror

AUCTOR
THOMA CELAN.

*an Patre?

l
*colliriis
vi.
*committens
eam quatuor
e sociis suis,

B
*nec redundat

*f. virtus

dum ipse inter-
rim perfectio-
ra semper
meditabatur,

C

an ullo?

*adde et
Deum,

tatem, sciens eum sanctum et justum, Ecclesiae Dei necessarium et utilem valde, nimis compatiabatur super eum universae congregationi fratrum, et filios miserabatur in Patrem *. Monebat proinde sanctum Patrem, curam gerere suae infirmitatis, necessaria non abjicere, ne ad peccatum aliquod potius, quam ad meritum, horum deputaretur incuria. Sanctus Franciscus vero, quae sibi a tam reverendo domino et tam carissimo patre dicebantur, humiliter observabat, cautius deinde agens et securius necessaria curae suae. Sed ita jam creverat malum, quod ad remedium quaecumque acutissima requirebat ingenia et acerbissima medicamina exposebat: sicque factum est, ut in pluribus locis decocto capite l, incisus venis, superpositis emplastris et immissis colliriis *, nihil proficeret, sed quasi semper deterius se haberet.

102 Haec fere per duos annos in omni patientia sustinuit et humilitate, in omnibus gratias agens Deo. Sed, ut ipse liberius suam intentionem poneret ad Deum, et beatarum visionum in caelo positarum, frequenter mente excedens, circuire posset ac ingredi officinas, et in pinguedine gratiae coram placidissimo et serenissimo universorum Domino se in caelestibus praesentare, quibusdam fratribus, merito sibi valde dilectis, commiserat curam sui. Erant viri illi virtutum, devoti, Deo placentes, sancti, gratiosi hominibus, super quos, velut domus super columnas quatuor, beatus Franciscus innitebatur. Eorum namque nec * nomina supprimo, ipsorum verecundiae parcens, quae tanquam spiritualibus viris satis est familiaris et amica: verecundia enim est omnium ornatus aetatum, innocentiae testis, pudicitiae mentis indicium, disciplinae virga spiritualis, gratia conscientiae, famae custos, et totius honestatis insigne. Haec virtus adornaverat istos, haec amabiles et benevolos eos reddebat hominibus. Utique haec gratia omnibus erat communis, sed singulos virtutis * singula decorabat. Erat discretionis praecipuae, patientiae singularis, gloriose simplicitatis alius et alius: reliquos vero secundum corporis vires robustus, et secundum mores animi placabilis. Ii vero omni vigilantia, omni studio, omni voluntate, beati Patris animi quietem excolebant, infirmitatem corporis procurabant, nullas declinantes angustias, nullos labores, qui totos se Christi servitio manciparant.

105 Sed licet gloriosus Pater jam esset coram Deo in gratia consummatus, et operibus sanctis rutilaret inter homines mundi hujus, cogitabat tamen perfectiora incipere, et tanquam devotissimus miles in castris Dei, provocato adversario, excitare iterum nova bella. Proponebat, Christo duce, ingentia se facturum, et fatiscens artibus, jam emortuo corpore, novo certamine sperabat de morte triumphum. Vera namque virtus temporis finem ignorat, cum mercedis expectatio sit aeterna. Flagrabat deinde desiderio magno valde ad humilitatis reverti primordia, et ad praemia, amoris immensitate semper gaudens, cum corpus suum ad tantam jam devenisset extremitatem, revocare cogitabat ad pristinam servitutem. Amputabat a se penitus omnium creaturarum obstacula, et cunctarum sollicitudinum strepitum plenissime compescebat. Cumque infirmitatis suae occasione rigorem pristinum temperaret, dicebat: Incipiamus, fratres, servire Domino Deo, qui huc usque vix vel parum in nullo * profecimus. Nam non arbitrabatur, se adhuc comprehendisse, et infatigabilis durans in sanctae novitatis proposito, semper inchoare sperabat. Volebat ad serviendum leprosis redire denuo, et haberi contemptui, sicut aliquando habebatur; hominum conversationem fugere proponebat, et ad loca remotissima se conferre, ut sic exutus omni cura, et aliorum sollicitudine deposita, solus carnis paries inter se * interrim separaret.

104 Videbat enim, multos ad magisterii regimina convolare, quorum temeritatem detestans,

ab hujusmodi peste sui exemplo revocare studebat eos. Dicebat enim, fore bonum, Deo et acceptabile curam gerere aliorum, et sollicitudinem animarum aiebat eos suscipere debere, qui dumtaxat in ea nihil de suo quaerent, sed divinam semper in omnibus attenderent voluntatem; qui videlicet propriae saluti nihil praeponebant, et subditorum applausibus non attenderent, sed profectibus, non coram hominibus pompam, sed gloriam ante Deum: qui praelationem non affectarent, sed timerent; quos habita non extolleret, sed humiliaret; et ablata non deiceret, sed exaltaret. Sed praecipue in tempore hoc, in quo tantum superexcrevit malitia, et superabundavit iniquitas, periculosum dicebat, regere, regi vero, affirmabat utilius. Dicebat, quosdam prima opera reliquisset, et novis inventionibus pristinum oblitus esse simplicitatem. Propterea lamentabatur eos, qui quandoque magis superioribus toto desiderio intendebant, ad infima et vilia descendisse, * per frivola et inania in campo vacuae libertatis, relictis veris gaudiis, discurrere et vacare. Orabat proinde divinam clementiam pro liberatione filiorum, et servari eos in data gratia, devotissime precabatur.

ANNOTATA.

a *Perducta ergo hic est historia vitae usque in annum 1225.*

b *Psalmo 62, v. 2.*

c *In vulgata ecclesiastici cap. 18, v. 6: Cum consummaverit homo, tunc incipiet, et cum quieverit, aperiabitur.*

d *Videlicet vicarium suum in regimine Ordinis.*

e *In vulgata Ecclesiastici cap. 58, v. 4: Altissimus creavit de terra medicamenta, et vir prudens non abhorrebit illa.*

f *Reate, Italis Rieti, episcopalis civitas est ditionis Pontificiae in Umbria in confinio regni Neapolitani.*

g *Contigit id anno 1225, quando S. Franciscus etiam confirmationem Regulae suae ab eodem Honorio III, summo Pontifice, scripto obtinuit; fuitque Hugo, seu Hugolinus ille primus Ordinis Minorum protector Pontificia auctoritate constitutus.*

h *Honorio III mortuo in summum Pontificatum successit anno 1227, Gregorius IX dictus, eximius Ordinis Minorum fautor. Obierat autem anno praecedenti S. Franciscus.*

i *Simillima ex secundo biographo jam retuli in Commentario praevio, et in Appendice Trium Scriptorum, atque in Vita per S. Bonaventuram scripta legemus.*

k *Vivebat enim et Pontificatum tenebat Gregorius IX, quando Thomas Celanensis hanc vitam ex ejusdem mandato scribebat.*

l *Cauterio scilicet, ut aliunde novimus.*

CAPUT III.

Crescunt Sancti infirmitates: pia ad mortem praeparatio, et felix obitus: anima in caelum ascendere visa.

In mense autem sexto ante obitus sui diem, cum esset apud Senas a pro infirmitate oculorum curanda, cepit in reliquo corpore graviter infirmari, et fracto stomacho, infirmitate diuturna, et vitio hepatis sanguinem multum evomit, ita quod visus est morti appropinquare. Quo comperto, frater Elias citissime cucurrit ad eum. In cujus adventu sanctus Pater in tantum convaluit, ut, relicta villa b illa, cum ipso ad cellam de Crotona c veniret. Ipso ibidem et per tempus aliquod faciente moram, intumuit venter ejus, turgere crura, tumeruntque pedes, et stomachi magis ac magis defectum incurrit, ut cibum aliquem recipere non valeret. Rogavit deinde fratrem Eliam, ut eum Assisium faceret deportari. Fecit bonus filius, quod benignus Pater petiit, et praeparatis omnibus, ipsum ad concupitum locum perduxit. Laetata est

D
et aliquorum
ambitionem
humillimus
Pater desebat.

* adde et

E

F

VII.

Apud Senas
gravibus labo-
rans, defertur
ad cellam de
Crotona, dein-
de Assisium

a

b c

in

A in adventu Patris beati civitas, et omnium populorum ora laudabant Deum. Universa namque multitudo populi Sanctum Dei sperabat in proximo moriturum, et hæc erat exultationis tantæ materia *d*, Dei quoque nutu factum est hoc, ut sancta anima carne soluta, inde ad cælorum regna transiret, ubi sibi adhuc in carne manenti primo data est notitia supernorum et infusa unctio salutaris.

106 Nam cum in omni sede terrarum cælorum regna constituta cognosceret, et in omni loco divinam gratiam electis tribui, crederet; expertus tamen erat eum locum S. Mariæ de Portiuncula gratia uberiori repletum, et supernorum visitatione spirituum frequentatum. Aiebat proinde fratribus sæpe: Videte, o filii, ne quando hunc locum relinquatis. Si ab una parte foras pellere mini, ex alia reintrate. Nam locus vere iste sanctus et habitatio Dei est. Hic, cum pauci essemus, augmentavit nos Altissimus: hic luce sapientiæ suæ illuminavit suorum pauperum corda: hic igne amoris sui nostras voluntates accendit: hic, qui oraverit corde devoto, quod petierit, obtinebit, et offendens gravius punietur. Propterea, filii, omni honore dignum habete locum habitaculi Dei in toto corde; in voce exultationis et confessionis ibi confitemini Deo.

107 Infirmirate crescente, omne robur corporis ejus elanguit, et omnibus viribus destitutus nullo modo poterat se movere. Siquidem * a quodam fratre fuisset interrogatus, quid vellet tolerare, hanc scilicet diuturnam et sic longam infirmitatem, an a carnifice quantumcumque grave martyrium sustinere, respondit: Illud mihi, fili, carius, illud dulcius acceptiusve semper extitit et existit, quod Domino meo magis in me et de me fieri placet; cujus utique voluntati solum semper desidero, concors et obediens per omnia inveniri: sed in cujuslibet martyrii compensatione hanc infirmitatem pati vel per tres dies molestius mihi foret; quod non pro mercedis remuneratione loquor, * pro sola, quam ingerit, molestia passionis. O martyr, qui ridens et gaudens libentissime tolerabat, quod erat acerbissimum omnibus intueri! Revera nullum in eo remanserat membrum absque nimio passionis dolore, et calore naturali sensim amisso, ad extrema quotidie propinquabat. Stupebant medici, mirabantur fratres, quomodo spiritus vivere posset in carne sic mortua, cum, consumptis carnis, sola cutis ossibus adhæreret.

108 Cum vero videret, imminere diem extremum, quod etiam per revelationem divinam duobus annis ei fuerat indicatum; vocans ad se fratres, quos volebat, unicuique, sicut desuper dabatur, velut olim patriarcha Jacob suis filiis, benedixit. Imo velut alter Moyses ascensus in montem, quem constituit ei Deus, filios Israel benedictionibus ampliavit. Cumque a sinistris ipsius resideret frater Elias, circumsedentibus reliquis filiis, cancellatis manibus dexteram posuit super caput ejus, et exteriorum oculorum lumine privatus et usu, Super quem, inquit, teneo [dextram e] meam? Super fratrem Eliam, inquit. Et, Ego sic volo, ait. Te, inquit, filii, in omnibus, et per omnia benedico, et sicut in manibus tuis fratres meos et filios augmentavit Altissimus, super te et in te omnibus benedico. In cælo et in terra benedicat te omnium Dominus Deus. Benedico, sicut possum, et plus quam possum; et quod non possum ego, possit in te, qui omnia potest. Recordetur Deus operis ac laboris tui, et in tribulatione * justorum sors tua fervetur. Omnem benedictionem, quam cupis, invenias, et quod digne postulas, impleatur. Valet, filii omnes, in timore Dei, et permanete in ipso semper, per quem futura est super vos tentatio maxima et tribulatio. Appropinquant ad Deum felices, qui in his, quæ cœperunt, perseverabunt. Ego enim ad Dominum propero, et ad Deum meum, cui devote in spiritu meo servivi, jam ire confido. Erat tunc temporis manens in palatio Assinatus episcopi *f*, et propterea rogavit fratres, ut eum ad locum

S. Mariæ de Portiuncula deportarent. Volebat enim ibi animam reddere, ubi, sicut dictum est, primo perfecte viam veritatis agnovit.

109 Conversionis suæ tempus jam erat viginti annorum spatio consummatum *g*, sicut sibi divina innoverat voluntate. Nam, cum ipse beatus Pater et Elias tempore quodam apud Fulgineum moraretur, et nocte quadam, cum se sopori dedisset, astitit fratri Eliæ sacerdos quidam albis indutus, grandævæ ac provecetæ ætatis, aspectu venerabilis, dicens: Surge, frater, et dic fratri Francisco, quoniam expleti sunt decem et octo anni, ex quo mundo renunciasti, Christo adhæsit, et duobus tantum annis dehinc in hac vita manens, viam universæ carnis, vocante ipsum ad se Domino, introibit. Sicque factum est, ut sermo Domini, quem diu ante prædixerat, constituto termino completeretur. Cum igitur in loco sibi valde desiderato paucis quievisset diebus, et cognosceret, tempus propinquum mortis instare, vocavit ad se duos fratres et suos filios speciales, præcipiens eis de morte propinqua, imo de vita sic proxima, in exultatione spiritus alta voce laudes Domino decantare. Ipse vero, prout potuit, in illum Davidicum psalmum erupit: « Voce mea ad Dominum clamavi, voce » mea ad Dominum deprecatus sum *h*. » Frater autem quidam de assistentibus, quem Sanctus satis diligebat, de more pro fratribus omnibus plurimum existens sollicitus, cum hæc intueretur, et Sancti agnosceret exitum propinquare, dixit ad eum: Benigne pater, heu! absque patre remanent filii, et oculorum privantur lumine vero; recordare igitur orphanorum, quos deseris, et, omnibus culpis dimissis, tam præsentibus, quam absentibus omnes, tua sancta benedictione lætifica. Ad quem Sanctus: Ecce, inquit, vocor a Deo, filii: fratribus meis, tam absentibus, quam præsentibus, offensas omnes et culpas remitto, et eos, sicut * absolvo: quibus tu hæc denuntiasti, ex parte mea omnibus benedices.

110 Jussit denique, codicem Euangeliorum deportari, et Euangelium secundum Joannem sibi legi poposcit ab eo loco, ubi incipit: « Ante sex » dies Paschæ *i* sciens Jesus, quia venit hora ejus, » ut transeat ex hoc mundo ad Patrem. » Hoc etiam Euangelium legere proposuit sibi minister, priusquam ei præciperetur: hoc etiam in prima libri apertione occurrit, cum tota et plena bibliotheca esset, in qua hoc Euangelium legi debebat *k*. Jussit proinde se superponi cilicio et conspergi cinere, quia terra et cinis mox erat futurus. Convenientibus itaque multis fratribus, quorum ipse pater et dux erat, reverenterque astantibus et expectantibus omnibus exitum beatum et consummationem felicem, sanctissima anima illa carne soluta est, qua in abyso claritatis absorpta, corpus dormivit in Domino. Unus autem ex fratribus et discipulis ejus, fama modicum * celebris, cujus nomen non aestimo recitandum, quoniam, dum vivit in carne, non vult tanto præconio gloriari, vidit animam sanctissimi Patris recto tramite in cælum conscendere super aquas multas. Erat enim quasi stella, quodammodo lunæ immensitatem habens, solis vero utcumque retinens claritatem, et candida subvecta nubecula *l*.

111 Libet propterea sic exclamare de ipso: O quam gloriosus est iste Sanctus, cujus animam in cælum ascendere vidit, quæ pulchra ut luna, electa ut sol, in nube candida cum ascenderet, gloriosissime rutilabat! O vere mundi Lucerna, sole splendidior lucens in Christi Ecclesia; ecce jam lucis tuæ radios subtraxisti, et in illa luminosa patria secedens, pro nobis miseris angelorum et Sanctorum frequentiam commutasti! O insignis præconii almitas gloriosa, noli filiorum te cura exuere, licet exutus jam sis consimili carne. Nosti, revera nosti, in quanto eos discrimine positos reliquisti, quorum labores innumeros et frequentes angustias sola tua præsentia felix omni honore misericorditer relebat. O vere misericors Pater sanctissime, qui peccantibus

AUCTORE
THOMA CELAN.
VIII.

mortem propinquam sciens ex revelatione biennio ante accepta; ac rursum benedicens suis,
g

h

E

adde te

lecta Passione Domini, in cinere et cilicio emittit animam,
i

k

F

* I. non modicum

l
quæ instar stelle lucide in cælum ferri visa est.

AUCTOR
THOMA CELAN.

peccantibus filiis misereri semper et parcere benigne paratus eras! Tibi ergo benedicimus, benigne Pater, cui benedixit Altissimus, qui semper est Deus benedictus super omnia. Amen.

ANNOTATA.

a Notissima est celebris urbs *Hetruriæ* Sena, *Italix* Siena, tunc libera et cognominis reipublicæ caput, nunc *Magno Hetruriæ* duci subdita. Porro antequam S. Franciscus *medelæ* causa ad *Senensem* agrum fuit advectus, *Waddingus* ipsum prius ad *eremitorium Fontis-Columbæ* ac deinde *Assisium* ductum fuisse, asserit, aliæque narrat, de quibus vide *Commentarium prævium* § 26.

b Non igitur in urbe *Senensi*, sed in ejusdem agro decumbebat.

c *Seu* de *Cortona*, quæ pariter *Hetruriæ* civitas est in dominio *Magni ducis*, in confinio *Umbriæ*, in cuius civitatis agro S. Franciscus in loco *Cella dicto*, pauperulum conventum habebat, ut observavi in *Commentario prævio* num. 616.

d Non, quod instanti illius morte gauderent, sud quod, cum illum in civitate sua brevi moriturum adverterent, ejusdem corpus possessuri essent, quod sperare non poterant, si ille alibi moreretur.

e Vocem unci inclusam, quæ exciderat, addidi. f Vicebat etiam tunc episcopus *Vido*, seu *Guido*, coram quo S. Franciscus a viginti fere annis bona sua atque ipsas etiam vestes patri cesserat, quique ipsum exin plurimum fuerat veneratus, libensque in domum suam tunc receperat, ut commodius posset curari.

g *Infra* num. 119 idem biographus scribit, Franciscum obiisse vicesimo conversionis suæ anno, quod *chronotaxi* conformius est. Numerabat tunc Sanctus annum ætatis suæ quadragesimum quintum. *Adi* *Commentarium prævium* num. 665.

h *Psalmo* 141, v. 2.

i *Lege* Ante diem festum *Paschæ*, ut habet S. *Joannes* cap. 13, v. 1, et *Tres Socii* ac S. *Bonaventura*.

k *Obscura* hæc sunt ac forte vitata in apographo nostro. Fortasse voluit indicare, *Evangelium* illud in bibliotheca, libris plena, inventum fuisse in prima apertura libri, qui primus incidit in manus quærentis.

l Hanc visionem etiam referunt *Tres Socii* in *Appendice* num. 68, et S. *Bonaventura* in *Vita* num. 215, qui deinde præterea duas alias sanctissimæ animæ mox ab excessu e corpore apparitiones subnectit.

CAPUT IV.

Concursus populi ad defunctum : sacra stigmata et pulchritudo corporis mortui : honorifice portatur ad civitatem, et ad monasterium S. *Claræ*, ac demum sepelitur.

ix.
Mortui corpus
candidum
pulchrumque

Factus est propterea concursus populorum multorum, laudantium Deum, ac dicentium : Laudatus et benedictus tu, Domine Deus noster, qui nobis indignis tam pretiosum depositum commendasti; laus et gloria sit tibi, Trinitas ineffabilis. Catervatim tota civitas *Assisii* ruit, et omnis accelerat regio videre magnalia Dei, quæ in *Servo sancto* suo gloriose ostenderat Dominus *Majestatis*. Unusquisque autem cantabat canticum lætitiæ, prout cordis gaudium suggerebat, et de impleto desiderio a benedicebant universi *Omnipotentem*. Verumtamen filii lamentabantur; tanto *Patre* orbat, et pium cordis affectum lacrymis et suspiriis ostendebant. Sed temperabat *mœstitionam* gaudium inauditum, et miraculi novitas eorum mentes in stuporem nimium convertebat. Versus luctus in canticum et ploratio est in *jubilationem*. Nunquam enim audierant aut legerant in *Scripturis*, quod oculis monstrabatur, quod et persuaderi vix potuisset eis, si non tam evidenti testimonio probaretur. Revera resultabat in eo forma crucis et passionis *Agni immaculati*,

qui lavit crimina mundi, dum quasi recenter ex cruce depositus videbatur, manus et pedes clavis confixos habens, et dextrum latus quasi lancea perforatum. Intuebantur carnem illius, quæ nigra erat prius, candore nimio renitentem, et ex sui pulchritudine beatæ resurrectionis præmia pollicentem. Cernebant denique vultum ejus, quasi vultum angeli, quasi viveret, non quasi mortuus esset, et cetera membra ejus conversa in teneritudinem et habilitatem innocentie puerilis.

115 Non sunt contracti nervi ejus, ut mortuorum solent, non indurata cutis, non rigida effecta sunt membra; sed huc atque illuc vertenti a se veluti ponebantur. Cumque tam mira pulchritudine cunctis cernentibus resplenderet, et caro ejus nive candidior esset effecta, cernere mirabile erat in medio manuum et pedum ipsius, non clavorum quidem puncturas; sed ipsos clavos in eis impositos ex ferri recenti nigredine b, ac dextrum latus sanguine rubricatum. Non incutiebant horrorem mentibus intuentium signa martyrii, sed decorem multum conferebant et gratiam, sicut in pavimento albo nigri lapilli solent. Accurrebant fratres et filii: collacrimantes deosculabantur manus et pedes pii *Patris*, eos derelinquentis, nec non et dextrum latus, in cuius plaga illius memoria celebris agebatur, qui ex eo loco sanguinem et aquam pariter fundens, mundum reconciliavit *Patri*. Maximum sibi donum exhiberi credebant quivis de populo, si admittebatur, non solum ad osculandum, et * ad videndum sacra stigmata *Jesu Christi*, quæ S. Franciscus portabat in corpore suo. Quis enim fletui, hæc videns, et non magis gaudio, esset intentus? Etiam si fleret, magis non præ lætitia, quam præ dolore id faceret? Cujus tam ferreum pectus non moveretur ad gemitum? Cujus tam lapideum cor non scinderetur ad compunctionem? Non accenderetur ad divinum amorem? Non animaretur ad bonam voluntatem? Quis tam hebes et tam insensibilis, qui manifesta non cognosceret veritate, Sanctum illum, sicut singulari munere honoratum in terris, sic ineffabili gratia magnificatum in cælis?

114 O singulare donum, et prærogativa dilectionis indicium, iisdem gloriæ armis *Militem* adornari, quæ soli *Regi* excellentissima dignitate conveniunt! O æterna memoria dignum miraculum, et sine omni intermissione admirabili reverentia memorabile sacramentum, quod occulta fide illud mysterium representat, in quo *Agni* immaculati sanguis, per quinque foramina copiosissime manans, lavit crimina mundi! O sublime decus crucis mirificæ, mortuis præstans vitam, onus, quod tam premit suaviter, et tam dulciter pungit, ut hæc mortua caro vivat, et infirmus spiritus roboretur! Hic te dilexit multum, quem sic gloriosissime decorasti. Gloria et benedictio soli *Sapienti*, qui innovat signa et immutat mirabilia, ut infirmorum mentes novis revelationibus consoletur, et per visibilibus mirabile opus ipsorum corda in amore invisibilium rapiantur. O mira et amabilis dispositio, qua, ut nulla de miraculi novitate posset oriri suspicio, primo misericorditer ostendit in eo, qui de cælis erat, quod mirabiliter paulo post futurum erat in eo, qui debebat in terris c. Et quidem indicare voluit verus *Pater* misericordiarum, quanto præmio dignus sit, qui eum diligere studuerit toto corde, ut in superiori scilicet ac sibi memori supercælestium spirituum ordine collocetur. Quod poterimus utique indubitanter adipisci, si more *Seraphim* duas extenderimus super caput alas, habentes videlicet beati *Francisci* exemplo in omni opere bono intentionem puram et operationem rectam; * his directis ad Deum, soli sibi placere in omnibus infatigabiliter studuerimus, quæ ad revelandum caput necessario conjunguntur, quia rectitudinem operis absque puritate intentionis, et e converso, *Pater* luminum minime acceptabit; ideo dicente d: « Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus » tuum lucidum erit : si autem nequam fuerit, » totum corpus tuum tenebrosum erit. » Oculum autem

ac quinque
sacris stigma-
tibus insigni-
tibus spectatur
ab omnibus;

b

E
* forte sed

quam Sancti
prærogativam
auctor com-
mendans, hor-
tatur omnes

F

c

* adde et

d

A autem simplex non est, qui non videt, quod est videndum, cognitione veritatis carens; aut, quod non videndum fuit, intuetur, intentionem puram non habens. In primo non simplicem, sed cæcum; in secundo nequam ipsum aperta ratio indicabit. Pennæ harum alarum sunt amor Patris salvantis misericorditer, et timor Domini judicantis mirabiliter, qui in animis electorum malos motus reprimendo, et castos ordinando, affectus debent suspendere a terrenis. Duabus quoque alis volandum est ad impendendam duplicem proximo caritatem, reficiendo videlicet animum verbo Dei, et corpus terreno subsidio sustentando: quæ alæ rarissime conjunguntur, quia vix utrumque valet ab aliquo adimpleri. Pennæ harum divisa sunt opera, quæ ad consilium et auxilium requiruntur, proximo exhibenda. Duabus quoque alis tegendum est corpus nudum meritis, quod tunc ordinate impletur, cum scilicet, quoties peccato interveniente, fuerit denudatum, contritionis atque confessionis innocentia revestitur. Pennæ harum multimodæ affectiones sunt, quæ ex peccatorum execratione et appetitu justitiæ procreantur.

ad imitanda
opera, quibus
ipse eam pro-
meruit.

115 Hæc omnia beatissimus pater Franciscus perfectissime adimplevit, qui Seraphim imaginem tenuit atque formam, atque in cruce perseverans, ad sublimium spirituum gradum meruit advolare. Semper enim in cruce fuit, non subterfugiens laborem, tantum ut posset in se et de se voluntatem Domini adimplere. Norunt præterea, qui cum illo conversati sunt, fratres, quoniam quotidiana et continua collatio de Jesu fuerit in ore ipsius, quam dulcis et suavis confabulatio, quam benigna et amore plena colloquio. Ex abundantia cordis os loquebatur, et fons illuminati amoris, replens omnia viscera ejus, ebulliebat foras. Multa illi utique cum Jesu: Jesum in oculis, Jesum in manibus, Jesum in reliquis membris semper portabat. O quoties, cum sederet ad prandium, audiens vel nominans vel cogitans Jesum, corporalis esse * oblitus est! Et, ut de Sancto legitur, videns non videbat, audiens non audiebat. Imo et multoties, cum per viam iret, meditans et cantans Jesum, obliviscatur itineris, et omnia in vitabat ad laudem Jesu. Et quia miro amore semper in corde suo gerebat Christum Jesum, et hunc crucifixum, propterea signaculo suo gloriosissime supra cæteros est signatus. Quem etiam mente excedens contemplabatur in gloria indicibili et incomprehensibili sedentem ad dexteram Patris, cum quo ipse coalitissimus Altissimi Filius in unitate Spiritus Sancti vivit et regnat, vincit et imperat, Deus æternaliter gloriosus, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

x.
Postridie cum
ingenti pompa
defertur ad
ecclesiam
S. Damiani,

C 116 Patres ergo et filii, qui conveniant, cum omni multitudine populorum, quæ ex vicinis civitatibus tantis adgaudebat interesse solemnibus, totam noctem illam, in qua obiit Pater, divinis laudibus consummare, ita ut præ jubilationum charitatis fore angelorum excubiæ viderentur. Mane autem facto, convenit multitudo civitatis Assisii cum omni clero, et tollentes corpus sacrum de loco, in quo obierat, cum hymnis et laudibus, clangentibus tubis, ipsum ad civitatem portaverunt. Acceperunt singuli ramos olivarum aliarumque arborum, sacras obsequias solemniter exequentes, multiplicatis luminaribus, omnia vocabus altisonis exsolvebant. Cumque, portantibus filiis Patrem, et grege sequente Pastorem, ad Pastorem ovium * properantem, perventum esset ad locum, in quo Religionem et Ordinem sacrarum virginum et dominarum pauperum ipse primo plantavit, deponentibus eum in ecclesia S. Damiani, in qua decem filia suæ, quas Domino acquisiverat, morabantur, aperta est fenestra parvula, per quam ancillæ Christi constituto tempore communicare solent Dominici Corporis Sacramento; aperta est arca, in qua portabatur a paucis, qui multos portare solebat: et ecce domina Clara, quæ erat aliarum mater, et prima plantula hujus sancti Ordinis fuit, venit cum reliquis filiabus ad vi-

* f. omnium

dendum Patrem, non loquentem eis, non rever- surum ad eas, sed ad Dominum properantem.

AUCTORE
THOMA CELANO
ubi ostenditur
S. Clara et
sociabus ejus,
atque hinc

117 Et ingeminatis suspiriis cum magno cordis gemitu et lacrymis multis respicientes eum, suprema voce clamare cœperunt: Pater, pater, quid faciemus? cur nos miseris deseris, aut cui nos desolatas relinquis? Cur nos, quo vadis, non præmisisti gaudentes, quas sic hic dimittis dolentes? Quid præcipis, nos facturas in isto carcere sic reclusas, quas nunquam, ut soles, disponis ulterius visitare? Tecum nostra consolatio tota recedit, et simile solatium non remanet sæculo tumulatis. Quis in paupertate tanta non minus mentorum, quam rerum, sociabitur nobis, o pauperum Pater, paupertatis amator? Quis in tentatione succurret, o innumeras tentationes expertus, tentationum examinatus, incautus *. Quis in tribulatione consolabitur tribulatas, adjutor in tribulationibus, quæ invenerunt nos nimis? O amarissima separatio! o inimica absentatio! o nimis horrenda mors, quæ millia filiorum et filiarum tanto Patre orbata trucidas, cum irrevocabiliter elongare festinas illum, per quem nostra studia, si qua sunt, floruerunt. Sed virgineus pudor multo fletui imperabat, et super illum plangere nimis erat incongruum, in cujus transitu frequens concurrat exercitus angelorum, et latati sunt cives Sanctorum et domestici Dei. Sicque inter lætitiæ * positæ deosculabantur splendidissimas manus ejus, ornatas pretiosissimis gemmis et coruscantibus margaritis e. Et ablato eo, clausa est illis janua, quæ minime vultui tanto patebit. O quantus luctus omnium erat in harum miseranda et pietate plena reclamazione! Quanta præcipue mœrentium lamenta filiorum! Singularis eorum dolor, communis omnium erat, ita quod vix quisquam posset abstinere a fletu, cum angeli pacis amare flerent.

* f. incautus

E
* adde et mœ-
rentem

118 Pervenientibus denique omnibus ad civitatem cum jucunditate magna et exultatione, in sacro loco f, sed sacriori de cætero, posuerunt sanctissimum corpus; ubi ad gloriam summi omnipotentis Dei novorum multiplicitate miraculorum mundum illuminat, sicut hactenus eum in sanctæ prædicationis doctrina mirabiliter illustravit. Deo gratias. Amen. Ecce, sanctissime ac benedictæ Pater, debitis ac dignis, licet insufficientibus, laudibus te prosecutus sum, et tua gesta utcumque perstrinxi narrando. Da propterea mihi misero ita digne vita præsentem te sequi, ut misericordiam consequi merear in futuro. Recordare pie pauperum filiorum, quos præter te unicum et singulare solatium vix aliqua consolatio confortaret. Nam licet tu, eorum potior et prima portio, angelorum F choris admixtus, et in throno gloriæ Apostolis insertus, jacent ipsi nihilominus in lecto * fecis obscuri, in carcere sic flebiliter ad te clamantes: Representa, Pater, Jesu Christo, Filio summi Patris, sacra stigmata ejus, et lateris ac pedum et manuum crucis signacula prode, ut dignetur ipse misericors ostendere propria vulnera Patri, qui nobis miseris revera propter hoc semper placabilis erit. Amen. Fiat, fiat.

Assisium, ubi
tumulatur et
miraculis co-
ruseat

f

* f. loco

ANNOTATA.

a Nempè de impleto desiderio possidendi sacri illius corporis thesaurum.

b Forte legendum est: Et ferri recentis nigredinem.

c Obscurum est, quid hic velit biographus. Forte tamen indicat, stigmata illa prius in Seraphino, qui S. Francisco apparuit, visa esse, ac paulo post in Francisco.

d Subintellige hic Luca, aut Euangelio: nam textus, qui subditur, ita fere legitur apud Lucam cap. 11, v. 54.

e Id est, sacris stigmatibus.

f In ecclesia S. Georgii, in qua sepultum quievit usque in annum 1250, quo ad magnificam ecclesiam, illius nomine Deo exstructam, translatum fuit, uti

e.c

AUCTORE
THOMA CELANO.

ex Tribus Socis sanctoque Bonaventura videbimus; de qua translatione non potuit meminisse Celanensis, qui ante id temporis hoc suum Opusculum absolvit.

LIBER III.

CAPUT I.

Franciscus ritu solemniori in numerum Sanctorum relatus.

CAP. I.
Increbra centibus quotidie Sancti miraculis.

a

Gloriosissimus pater Franciscus vicesimo conversionis suae anno feliciter finem felici connectens principio, felicissime caelo spiritum commendavit, ubi gloria et honore coronatus, et locum sortitus, in medio lapidum ignitorum a throno Divinitatis assistens, eorum, quos reliquit in terris, studet efficaciter negotia pertractare. Revera quid illi poterit denegari, in cujus sacrorum stigmatum pressura forma resultat illius, qui coequalis Patri existens, sedet ad dexteram Majestatis in excelsis, splendor, ignis et figura substantiae Dei, purgationem faciens peccatorum? Quid ni exaudiatur, qui configuratus morti Jesu Christi in societate passionum ejus, manuum et pedum atque lateris **B** sacra vulnera repraesentat? Laetificat certe jam mundum novo gaudio sospitatum, et vere salutis offert commoda universis. Miraculorum luce clarissima mundum irradiat, et veri sideris fulgore totum illustrat. Lugebat olim mundus, ejus se fraudatum praesentia; quadam tenebrarum voragine ad ejus occasum se viderat occupatum. Sed jam, velut in meridie et novae lucis exortu, fulgentioribus radiis illustratus, sentit, se universam caliginem amisisse. Cessavit jam (benedictus Deus) omnis querimonia ejus, cum quotidie virtutibus, novis exultationibus in sanctarum virtutum fascibus ex ipso copiosissime cumuletur. Veniunt ab Oriente et Occidente; veniunt a Meridie et Septentrione, qui ejus patrocinio sublevati, haec ita fore, comprobent testimonio veritatis. Ideoque Vir in carne supernorum Amator praecipuus nihil in mundo proprietatis accepit, ut universitatis bonum plenius et jucundius possideret. Factus est proinde in toto, qui voluit esse in parte, et aeternitatem pro tempore commutavit: ubique omnibus adest, et veram universitatis Amator participii detrimenta non novit **b**.

forte noluit

b
et crescente veneratione in populis,

120 Vivens adhuc inter peccatores, universum peragravit et praedicavit orbem. Regnans jam cum angelis, in ecclesiis et populis omnibus praestat beneficia gloriosa. Tota proinde universitas populorum honorat eum, veneratur, glorificat et collaudat. Revera communi bono participantur omnes. Quis enumerare sufficiat, quanta, quis dicere valeat, qualia per eum ubique Dominus dignatus est miracula operari? Quanta nempe in sola Francia Franciscus miracula patrat, ubi ad deosculandum et adorandum capitale **c**, quo sanctus Franciscus in infirmitate fuerat usus, Francorum rex **d**, et regina, et universi magnates occurrunt, ubi sapientes orbis et litteratissimi viri, quorum copiam super omnem terram Parisius **e** maximam ex more producit, Franciscum, virum idiotam et verae simplicitatis totiusque sinceritatis amicum, humiliter et devotissime venerantur, admirantur et colunt. Et vere Franciscus, qui super omnes cor francum et nobile gessit. Norunt quippe magnanimitatem ejus experti, quam liber, quam liberalis fuit, quam virtute, quanto fervore animi cuncta saecularia conculcavit. Verum quid de aliis partibus mundi loquar, et quibus per semicinctia sua morbi discedunt, fugiunt aegritudines, et ad solam nominis ejus invocationem utriusque sexus frequentia multa suis a cladibus liberatur?

in

c
sternitur via ad canonizationem.

121 Ad cujus quoque tumbam assidue nova miracula fiunt, et multipliciter intercessionibus, eo in loco animarum et corporum gloriosa beneficia impetrantur. Caecis restituitur visus, surdis repara-

tur auditus, claudis redditur gressus. Mutus loquitur, salit podagricus, leprosus mundatur, turgens subtiliatur **f**, et diversa variae infirmitatum gravamina patientes desideratam obtinent sanitatem, ut mortuum corpus viva corpora sanet, sicut vivens mortuas animas suscitabat. Audit haec et intelligit Romanus Pontifex **g**, omnium pontificum summus, omnium Christianorum dux, dominus orbis, pastor Ecclesiae, Christus Domini, vicarius Christi, gaudet et exultat et laetatur, cum temporibus suis novis mysteriis et antiquis mirabilibus Ecclesiam Dei videat innovari, et hoc in Filio suo, quem sacro portavit in utero, fovit in gremio, lactavit verbo, et educavit cibo salutis. Audiunt et ceteri custodes Ecclesiae, pastores gregis, fidei defensores, amici Sponsi, collaterales ejus, mundi Cardinales, congratulantur Ecclesiae, congaudent provinciae, glorificant Salvatorem, qui summa et ineffabili sapientia et incomprehensibili gratia, summa et inestimabili bonitate, stulta et ignobilia mundi elegit, ut scilicet ad se fortia trahat. Audit et applaudit totalis orbis, et universa monarchia, Catholicae fidei parens, superabundat gaudio, et sancta consolatione perfunditur.

122 Sed sic subita conversio rerum et nova interitus causa emergit in mundo, turbatur protinus pacis jucundum, et ardescit invidiae face, domestico et intestino bello Ecclesia laceratur. Romani, seditiosum hominum genus et ferox, in vicinos ex more deserviunt, et temerarii ad sancta manus mittunt. Studet egregius Papa Gregorius exortam comescere malitiam, saevitiam reprimere, impetum temperare, et velut munitissima turris tuetur Ecclesiam. Multa pericula ingruunt, exitia multa crebrescunt, et adversus Deum reliquo in orbe peccatorum cervix erigitur. Quid enim? Experientissima futura dimetiens, praesentia ponderans, seditiosis reliquit Urbem **h**, ut orbem a seditionibus liberet et defendat. Venit proinde ad civitatem Reatinam **i**, ubi honorifice suscipitur, sicut debet. Inde progrediens Spoletum **k**, ab hominibus magna cum reverentia honoratur; ubi paucis diebus commorans, causa Ecclesiae informata, comitantibus ipsum venerabilibus Christi, ad famulas mundo mortuas et sepultas **l** benignus advenit: quarum conversatio sancta, paupertas altissima, et institutio gloriosa ipsum cum reliquis movet ad lacrymas, ad contemptum provocat saeculi, ad caelibem vitam accendit. O admirabilis gratiarum omnium nutrix humilitas! Princeps orbis terrarum, successor Principis Apostolorum, visitat pauperulas mulieres, accedit ad abjectas et humiles carceratas, et licet digna iudicio justo, insueta exemplo tamen humilitas haec, et multis retroactis saeculis in experta.

D
Interim tumultuantibus Romanis, Gregorius IX ex Urbe recedit

h

i

k

l

F

et Assisii Sancti sepulcrum veneratus, canonizationis causam tractat,

125 Properat jam, properat Assisium, ubi sibi gloriosum depositum conservatur, ut in eo passio universa et tribulatio ingruens exturbetur. Ad ejus ingressum tota jubilat regio, civitas exultatione repletur, pauperum turba magna gaudium celebrat, et luminosa dies novis luminaribus inclarescit. In ejus occursum omnis homo procedit, et solemnes excubiae ab omnibus excoluntur. Egreditur obviam ei pauperum Fratrum pia societas, et unusquisque Domini dulcia cantica promit. Applicat ad locum Christi Vicarius, et in primo descensu sepulcrum sancti Francisci reverenter salutat. In geminat suspiria, pectus tundit, lacrymas fundit, et uberiori devotione reverendum caput inclinat. Fit interea de Sancti canonis actione sollemnis collatio, et super hujusmodi negotio egregia Cardinalium concio saepius convocatur. Concurrunt undique multi, qui per Sanctum Dei fuerant a suis cladibus liberati, et miraculorum maxima multitudo hinc inde concurant, approbantur, verificantur, audiuntur, recipiuntur. Urget interim officiosa necessitas, nova imminet causa: Perusium it **m** beatus Papa, ut superabundanti et singulari gratia pro summo negotio iterum revertatur. Convenitur denique Perusii rursus, et super hanc causam in camera

m